

TRONDHEIM KOMMUNE

Kommunalt råd for mennesker med nedsatt funksjonsevne (KFU)

Vår saksbehandler
Ole Kristian Lundereng

Vår ref.
17 /9566/999//
oppgis ved alle henv.

Deres ref.

Dato
11.09.2018

Fellesmøte 23.okt. 2018 - referat

STED:

Bystyresalen i rådhuset (3.etg.)

PROGRAM:

- Kl. 17.30 Servering
Kl. 18.00 Utvikling av spesialpedagogisk arbeid i Trondheim kommune v/ Jan Roger Wevang og Kristin Dypvik
- Oppfølging av rapporten "Inkluderende fellesskap for barn og unge" i Trondheim kommune
 - Visjon for byomfattende skoletilbud
- Kl. 19.00 Svar på innmeldte spørsmål
Kl. 20.30 Slutt

MØTELEDER: Marte Løvik

SEKRETÆR: Ole Kristian Lundereng

DELTAKERE:

1	Julia Lundqvist	Autismeforeningen Sør-Tr.lag	autfor.sortrondelag@mail.com
2	Sverre Jørgensen	Autismeforeningen Sør-Tr.lag	sverre.jorgensen@autismeforeningen.no
3	Viktor Borge	Cerebral Parese Foreningen Trøndelag	
4	Lars Morten Lersveen	FFO Trøndelag	
5	Magne Skjetne	FFO Trøndelag	magneei@online.no
6	Kari Frøseth Johansen	FFO Trøndelag	kari.froseth.johansen@ffo.no
7	Carola Peckolt	Hørselshemmedes Landsforbund, Tr.heim	leder.hlf.st@gmail.com
8	Marte Løvik	KFU	
9	Line I. Fjørstad	KFU	
10	Håvard Ravn Ottesen	KFU	
11	Britt Elin Strand	KFU	
12	John Jacobsen	KFU	
13	Knut Otto Pettersen	KFU	
14	Ole Kristian Lundereng	KFU	
15	Maja Hassel	LUPE	
16	Betty Chinchá	Landsforeningen for polioskadde Tr.lag	
17	Gunnbjørg Lambertsen	Landsforeningen for polioskadde Tr.lag	gujola44@gmail.com
18	Åse Meslo Kleveland	Landsforeningen for slagrammede Tr.lag	kraftwerk@live.no
19	Anna Aakvik	Landsforeningen for slagrammede Tr.lag	a_aakvik@hotmail.no
20	Einar Fiske	LHL Heimdal Saupstad	einarfiske@gmail.com
21	Gunn Wold	LHL Trondheim øst	gunnwo@hotmail.com
22	Jakob Olsen	LHL Trondheim øst	jak-olse@online.no
23	Bjørge Brattgjerd	LHL Trondheim øst	bjorg-arvid@hotmail.com
24	Dag Ø. Antonsen	Mental Helse Trondheim	dag.oivind.antonsen@gmail.com
25	Lisbeth Nygård	NAAF Sør-Trøndelag storlag	lisbeth.nygard.1@gmail.com
26	Eli Kvernes	NFU	elikvernes@hotmail.com
27	Liv Meisingset	NFU	livinorge@hotmail.com
28	Sveinung Eiksund	NFU	sveinungeiksund@yahoo.no
29	Kari Dragsnes	NHF Trondheim	kari.dragsnes@gmail.com
30	Karl-Egil Elstad	NHF Trondheim	karle-el@online.no
31	Alf Pedersen	Foreningen Norges Døvblinde	alf.epost@gmail.com
32	Eirik Roos	Rådmannens fagstab TK	
33	Jan Roger Wevang	Rådmannens fagstab TK	
34	Rune Kjenstad	Rådmannens fagstab TK	
35	Solveig Dale	Byplankontoret TK	
36	Torbjørn Modig	Sør-Trøndelag Parkinsonforening	astns@online.no
37	Torgeir Alvsåker	Sør-Trøndelag Parkinsonforening	
38	Solveig Fremstad	Trondheim Døveforening	trondheim.df@online.no
39	Tore Solem	Trondheim Døveforening	t-sole2@online.no

UTVIKLING AV SPESIALPEDAGOGISK ARBEID I TRONDHEIM

Jan Roger Wevang og Kristin Dypvik fra rådmannens fagstab orienterte og svarte på spørsmål og kommentarer. Deres presentasjon er publisert på [KFU sin hjemmeside](#).

INNMELDTE SPØRSMÅL OG SVAR PÅ DISSE

1. LHL Heimdal Saupstad

Ny rutestruktur fra august 2019 – Plan for informasjon og kommunikasjon med personer med redusert funksjonalitet.

Ved omfattende endringer, som planlagt i august 2019, vil effektiv informasjon og kommunikasjon være en kritisk forutsetning for at dette skal gå bra. Vi ber derfor om å bli orientert om hvordan nødvendig informasjon til personer med redusert funksjonalitet er tenkt gjennomført. Her tenkes særlig på personer med redusert mobilitet, syn eller hørsel.

Økt avstand til holdeplass, usikkerhet om når bussen går, hvor bussen går fra og hvor den stopper, flere problematiske av og påstigninger ved skifte av buss, kan bli utfordringer i overkant av det som personer med redusert funksjonalitet maktet. I sum kan dette resultere i at mange gir opp å bruke bussen. Det er vår overbevisning at opplegg som sikrer et positivt samspill med funksjonshemmede og deres organisasjoner (som LHL) vil kunne bidra til vellykket realisering av den planlagte ruteendringen. Hvordan ser ansvarlige på disse problemstillingene?

Yvonne Larsen og Trine Aaen fra AtB svarte:

AtB har planlagt et omfattende informasjons- og kommunikasjonsarbeid frem mot 2019 for å sikre at alle er trygge på hvordan de skal reise. Det gjennomføres i disse dager møter med ulike organisasjoner (pensjonistorganisasjon, NHF, NFU, Blindeforbund, FFO) hvor AtB kommer med forslag til ulike informasjons- og opplæringsløp spesielt rettet mot disse brukergruppene. I dialog med organisasjonene vil detaljene knyttet til informasjonsarbeidet settes. Informasjon og eksempel på tiltak som vil iverksettes blir presentert av AtB i KFU 23. oktober.

2. NHF Trondheim

a. Olav Tryggvasons gate.

NHF Trondheim's tilgjengelighetskomite har sett på de oppsatte sitte/hvileplassene på den nye miljøgata (Olav Tryggvasons gate). Vi kan ikke godkjenne de oppsatte/monterte bord og benker som er satt opp foran Dromedar kaffebar. Da benker og bord er fastmontert til underlaget er det ikke mulig å komme til med hverken manuell eller el-rullestol med tanke på deltakelse og likestilt bruk. Her bør det i det minste være plassert noen flyttbare stoler m/armlene og bord. Viser til Byggteknisk forskrift § 8-3 - uteoppholdsareal. Sitte/hvileplassene lengre opp i gaten er akseptable da disse stort sett er flyttbare bord og stoler som rullestol brukere kan benytte på en likestilt måte, men også her mangler stoler/hvilestoler armlener. Det må også bemerkes at der det er montert ramper har ikke disse sidekanter som forhindrer utforkjøring. Det forventes at Trondheim kommune tar tak og følger opp kravene til universell utforming.

Aslak Heggland fra miljøpakken svarte:

Møblene som er satt ut i Olav Tryggvasons gate er en del av prøveprosjektet med miljøgata som startet opp i juli. Hensikten med prøveprosjektet er blant annet å teste ut hvordan forskjellige typer møbler fungerer. En del av møbleringen som står ute i gata er ferdige moduler som står på en sokkel. Modulene har ulik type og mengde møblering. Noen har bord og stoler. En del av disse er fastmontert siden det er tenkt de skal stå ute hele tiden. Innspillet fra NHF om at noen av disse ikke er mulig å komme til med rullestol er nyttig til evalueringen som skal gjøres av møbleringen.

Siden det er et kort prøveprosjekt med begrenset økonomi har det vært nødvendig å ta i bruk enkle løsninger. Det har ført til at enkelte deler av miljøgata har vært vanskelig tilgjengelig for en del brukere. Det er allerede gjort forbedringer på rampene som går ut til modulene i gata. En utfordring her er at dagens fortau en del steder er ganske ujevnt, og at det derfor vil bli noen nivåforskjeller. Miljøpakken skal det neste året planlegge full ombygging av gaten. Blant målene er å "Forbedre gatens tilgjengelighet, framkommelighet og attraktivitet for gående, syklende og kollektivreisende".

Ved ombygging av gaten "fra vegg til vegg" må dagens krav til universell utforming følges. I planleggingen av den nye gata legges det opp til brukermedvirking. Planprogrammet for Olav Tryggvasons gate, Innherredsveien og Kongens gate skal etter planen legges ut til høring 27. oktober.

b. Rampe og trinnfri atkomst.

Norges Handikapforbund Trondheim registrerer at kommunen fortsatt er for restriktiv med å tillate utvendig rampe for eldre bygg. Vi vet at kommunen ønsker at ramper etableres på innsiden av bygget, men noen ganger er dette ikke mulig. Det er viktig at kommunen arbeider for at flere butikker og bygg ment for allmennheten får trinnfri atkomst, og ikke motarbeider dette når utvendig rampe er mulig uten at restareal på fortau blir for smalt. Hvilken strategi har kommunen for å bidra til at flest mulig bygg ment for allmennheten får rampe og trinnfri atkomst?

Solveig Dale (byplankontoret) svarte:

Kommunen ønsker å fremme universell utforming og at alle skal ha tilgang til handelslokaler og offentlige bygg på en likeverdig måte. Kommunens policy er at høydeforskjeller tas innvendig eller etableres på egen grunn. Der dette ikke lar seg gjøre vil det være nødvendig med utvendig rampe eller bruk av alternativ likeverdig inngang.

I 2013 nedsatte kommunen en fast gruppe som kalles "rampegruppa". Rampegruppa er tverretattlig sammensatt med deltakelse fra Eierskapsenheten, Byantikvar, Byggesak, Byplan v/rådgiver universell utforming og fra Kommunalteknikk og Bydrift. Gruppa ble etablert for å fremme et større tverrfaglig og tverretattlig samarbeid knyttet til samforent vurdering av tilgjengelighet ved de ulike inngangspartier. Det er ønskelig også å vurdere løsninger sammen med eier og driver av virksomheten. Ulike alternativer for å oppnå trinnfri atkomst vurderes.

Gruppa utløses ved at Eierskapsenheten i Trondheim kommune får henvendelse/søknad om oppføring av rampe ved en virksomhet. Søknad rettes fra privat tiltakshaver, eier av bygget eller utleier av bygget. Det er Trondheim kommune som eier grunn foran inngangsparti samt fortau. Derfor søkes det om oppføring av rampe.

Rampegruppa avtaler felles befaring sammen med tiltakshaver; eier, leier av bygget samt en prosjekterende arkitekt. Vi drøfter i felleskap ved inngangspartiet, om hvilke løsning som vil være best i det enkelte tilfelle. Det er en konstruktiv og god dialog som gjennomføres for å finne den beste løsning for trinnfri atkomst samt ivaretagelse av universell utforming og kulturminnevern. I slike tilfeller må en av og til inngå kompromiss for å ivareta universell utforming og kulturminnevernet på en best mulig måte.

I diskusjonen om endelig løsning vurderes alternativ inngang, innvendig eller utvendig rampe. Gruppa er imøtekommande og ser på alternativene og fremmer dialog mellom alle parter. Selv om flere samles og diskuterer maks en halv time, sparer dette tid for saksgang. En oppsummering av det vi er kommet frem til nedfelles, og prosjekterende arkitekt får gjerne i oppdrag å prosjektere en løsning i henhold til det vi ble enige om. Arkitekt sender forslaget til kommunen som vurderer tiltaket og gir godkjenning eller innkaller til et dialogmøte til.

Rampegruppa og dens arbeid er politisk forankret som sak i 2013. Arbeidet har fått god tilbakemelding og fører til mer samordnede tiltak og gode løsninger.

3. FFO Trøndelag

Framtidig busstilbud.

Kan mennesker med nedsatt funksjonsevne være trygg på at busstilbudet som iverksettes fra august 2019 i Trondheim, vil gi gode og trygge reiser for alle? Bakgrunnen for spørsmålet er alle de bekymringer våre

medlemsorganisasjoner stiller seg etter hvert som tiden for kommende endringer nærmer seg. Dette gjelder alt fra billetteringssystemer, problemer for blinde/svaksynte, reisende med nedsatt hørsel og tilgjengelighet. Med tilgjengelighet menes både av- og påstigninger samt bekymringer om nedleggelse av holdeplasser. Bekymringsfullt er midtstilte holdeplasser på gatenivå, plass til eventuell nedfellbar lemm (ma. perrongens areal). Et krav må være at holdeplasser ved helse- og velferdssenter, kjøpesenter og legekontorer opprettholdes for kortest mulig gange med rullatorer og rullestoler. På et fellesmøte for 2 år tilbake hvor Miljøpakken takket for innspillet om reiseverter på de større overgangsplasser, hva er status her i dag. Gjeldene sjåførenes arbeidsoppgaver, her ber vi om oppslag som viser bl.a. sjåførenes ansvar med å bistå reisene ved av- og påstigninger.

Aslak Heggland fra miljøpakken svarte:

AtB er i tett dialog med de ulike organisasjonene for å sikre at busstilbudet som iverksettes fra august oppleves trygt for alle. Bussmateriell er utformet i henhold til universell utforming, og det er lagt inn ulike funksjoner som skal være med å gjøre reisen trygg og forutsigbar for alle kundegrupper. Billetteringssystemet vil være tilnærmet likt i dag med unntak av at t:kort må registreres på kortleser på holdeplass langs metrolinjene og ikke om bord. For de som har forhåndskjøpt billett vil ombordstigning bli langt enklere, da kundene ikke behøver å registrere billett. I tillegg vil det komme nytt sanntidssystem hvor alle funksjoner (skjermbilder, lyd, lys) skal utvikles i samarbeid med bl.a. blindeforbundet.

Det vil gjennomføres utvikling og testing av informasjon og skilting på holdeplasser, stasjoner og knutepunkt for å sikre at dette blir intuitivt og enkelt å forstå for de reisende.

4. NAAF Sør-Trøndelag storlag

Universell utforming og miljøhemmede.

Bakgrunn: I de fleste sammenhenger er det fokus på bevegelseshemmede, synshemmede og hørselshemmede når man snakker om universell utforming. Vi har full forståelse for at disse gruppene trenger universell utforming og tilrettelegging for å kunne delta i det offentlige.

Det finnes imidlertid en gruppe personer som ofte blir glemt i denne sammenhengen, nemlig de miljøhemmede. Dette er personer som reagerer på parfyme, tobakksrøyk, planter og blomster, teppegulv, dyrehår, levende lys for å nevne noe. Det å delta i et møte der det dufter parfyme kan være en utfordring og til og med umulig for enkelte personer. Vi kjenner til tilfeller der personer har måttet gå fra et møte for eksempel i kommunalt råd, der det har vært parfymelukt. I tida før jul er det en utfordring med julestjerna, som mange blir syke av. Dyr på busser er også en utfordring for mange.

Dette er noen eksempler på utfordringer for miljøhemmede, og dessverre er det en del i denne gruppen som holder seg hjemme for å slippe å bli syk. Når man først får en reaksjon og for eksempel forverring av astmaen, tar det lang tid å komme til hektene igjen.

Vi ønsker å få mer fokus på dette, slik at det offentlige kan bli bedre i stand til å tilrettelegge for alle grupper.

Eirik Roos (rådmannens fagstab) svarte:

De miljøhemmede er personer som reagerer på parfyme, tobakksrøyk, planter og blomster, teppegulv, dyrehår, levende lys for å nevne noe. Det å delta i et møte der det dufter parfyme kan være en utfordring og til og med umulig for enkelte personer. Jeg har vært i kontakt med flere helse- og velferdssenter og de gir tilbakemelding på at dette er tema det snakkes om. Det er viktig at alle ansatte informeres om at både pasienter og andre er sensitive for sterke dufter anbefales å ikke bruke sterk parfyme i jobb det gjelder alle offentlige enheter, barnehage, skole, helsestasjon etc. og ikke minst alle offentlige møter flere helse- og velferdssenter har fokus på blomster og planter og har oppslag om blomster til glede og til besvær (ja-

bomster vs nei-blomster). Rådmannen vil følge opp og ha fokus på dette gjennom å informere kommunale enheter, slik at kommunen kan bli bedre i stand til å tilrettelegge for alle grupper.

5. Mental Helse Trondheim

Brukermedvirkning.

Mental Helse Trondheim viser til innsendte spørsmål til forrige fellesmøte og ønsker å få vite hva som er gjort i forhold til å ta temaet opp i KFU sine møter, og hvordan KFU og Trondheim kommune følger opp de tankene som ligger til grunn i henvendelsen vår fra tidligere i år?

I tillegg vil vi gjerne ha besvart de spørsmålene vi meldte inn til vårens fellesmøte:

1. Hva gjør Trondheim kommune med brukermedvirkning?

- a. Hva er brukermedvirkning for Trondheim kommune? Hva ønsker Trondheim kommune å hente med engasjement rundt brukermedvirkning? Hva er mulig å oppnå med brukermedvirkning?
- b. Er det prioritert i Trondheim kommune? Prioriterer Trondheim kommune å informere om brukermedvirkning til tjenestemottakere
 - Tjenesteytere
 - Ansatte
 - Organisasjonen
 - Staben
 - Politikerne
- c. Har Trondheim kommune klare erfaringer med brukermedvirkning? Eksempler på god medvirkning? Eksempler på dårlig involvering?
- d. Er det meningsfullt å satse på brukeres erfaringer?
- e. Hva mener Trondheim kommune kan gjøres for at brukermedvirkning skal ha mer nytte i framtiden? Er det viktig med informasjon? Er det viktig med oppgradering av fokus? Er det viktig å få til brukermedvirkning på individnivå?

2. Hvordan ser Trondheim kommune på brukermedvirkning i nasjonalt perspektiv?

- a. Hva er brukermedvirkning?
- b. Hva kan det brukes til?
- c. Hvor brukes brukermedvirkning best?
- d. Hvem er viktige medvirkere?

Brukermedvirkning er fortsatt et meget aktuelt tema, som vi mener Trondheim kommune ikke har håndtert godt hver gang. Etater innenfor Trondheim kommune definerer i for stor grad hva de kan hente ut av brukermedvirkning. En viktig hensikt med brukermedvirkning bør være at "lave stemmer skal også høres", og at det derfor må være stor forståelse for at det som aldri er sagt før, kommer fram.

Eirik Roos (rådmannens fagstab) svarte:

Brukermedvirkning er lovregulert:

- *Brukermedvirkning er en lovfestet rettighet, og er dermed ikke noe tjenesteapparatet kan velge å forholde seg til eller ikke.*
- *Brukermedvirkning innebærer at brukeren betraktes som en likeverdig partner i diskusjoner og beslutninger som angår hans eller hennes problem.*

Ulike lover er:

- *Helsepersonelloven § 10 a og § 33*
- *Helse- og omsorgstjenesteloven § 2-1, § 3-1 første og andre ledd og § 4-2.*
- *Lov 2. juli 1999 nr. 61 om spesialisthelsetjenesten m.m. (spesialisthelsetjenesteloven) § 3-7a*
- *Lov om sosiale tjenester i NAV § 42 og lov om arbeids- og velferdsforvaltningen § 15 (NAVloven).*

Hva gjør TK med brukermedvirkning?:

1. På systemnivå

- politiske saker - krav om brukermedvirkning
- KFU rådgivende organ som ivaretar brukermedvirkning
- Brukerråd ved enhetene

2. På individnivå

- Individuell plan
- Klient og resultatstyrt praksis (KOR) /Feedback - informerte tjenester (FiT)
- Brukerundersøkelser (spørreskjema - "bruker-spør bruker")
- Erfaringskonsulenter
- Brukerstyrte tilbud (treffsted, brukerstyrte døgnplasser)

Medarbeidere med brukererfaring

- Tilsetting av medarbeidere med brukererfaring styrker brukerperspektivet i tjenestene,
- og er et anbefalt tiltak for å fremme en recoveryorientert praksis.

Erfaringskonsulenter - hva sier forskningen?

- Tjenester som har erfaringskonsulenter sammenlignet med standard tilbud
- 18 RCT studier med i alt 5597 deltakere
- Mange små studier – ingen effekt på innleggelses, symptomer eller fornøydhet med tjenestene
- Noe støtte for en effekt på håp, recovery og mestring

Bestilling fra bystyret:

"Sentrum-venstrepartiene ønsker å øke innbyggerinvolveringen i Trondheim kommune, og forsøke nye former for involvering og tilbakemeldinger.

- Vi ber rådmannen legge fram en sak for bystyret hvor ulike former for økt innbyggerinvolvering drøftes.
- Vi ber rådmannen ta kontakt med kommuner som har lyktes med dette.
- Eksempler på dette kan være at det mer systematisk settes av penger til lokale prosjekter som i stor grad er innbygger- eller brukerstyrt, eller innbyggerpanel.

Innbyggerinvolvering, eksempler:

- Temaplan for Trondheim kommunes frivillighetspolitikk 2018-2021 Les temaplanen her
- "Stein, saks og papir"- Oppvekst jobber med en plan om å styrke barnefelleskapene i barnehage og skole. Motarbeide mobbing og utenforskap. .
 - Det etableres et ekspertpanel av folk fra byen. Ekspertutvalget vil treffe sentrale forskere, strategisk ledelse i kommunen og ansatte som jobber i skole, barnehage og barne- og familietjenesten.
- Gjestebud: Byutvikling i Trondheim. Vil du være med i et innbyggerpanel, eller vil du være vert for ditt eget gjestebud med tema byutvikling?
- Områdeløft Saupstad-Kolstad
 - innbyggerinvolvering

6. Mental Helse Trondheim

De kommunale treffstedene.

Det er foretatt en del endringer i forhold til drift og innhold i de kommunale treffstedene. Brukerne opplever endringene som problematiske. Hva vil skje med de kommunale treffstedene i framtiden?

Hvordan ser Trondheim kommune på behovet for lavterskel treffsted for byens befolkning, når menneskene som bruker dem finner mindre nytte og trygghet ved å bruke dem? Vil Trondheim kommune samarbeide mer med de frivillige organisasjonene for å skape trygge treffsted?

Hilde Hustad Evjen (enhetsleder for botiltak og treffsteder) svarte:

Trondheim kommune har pr i dag 3 lavterskel treffsted for mennesker med psykiske helseutfordringer. Lavterskel tilbud, betyr at alle kan oppsøke treffstedene på egen hånd uten henvisning fra noen i hjelpeapparatet, eller at man må ha vedtak på tjenesten. Treffstedene har eksistert i 24 år, og tilbakemeldingene fra de fleste brukerne av treffstedene er at de opplever tilbudet som viktig og nyttig for at de skal mestre sin hverdag best mulig. Det er riktig at de i den senere tid er foretatt noen endringer ved treffstedene.

Siden dette spørsmålet kommer opp tyder det på at vi ikke har nådd godt nok ut med informasjon om endringene til alle brukerne. Det beklager vi og vil heretter følge opp dette videre i møter med brukerne. Det vi hittil har gjort når det gjelder informasjon er å informere brukerrådet ved treffstedene (som består av 2 brukerrepresentanter fra hvert treffsted, 1 ansatt fra hvert treffsted og avdelingsleder), samt at vi har informert på husmøter, som er åpent for alle brukerne, og i noen tilfeller har vi også informert individuelt.

Den største endringen som er gjort er at vi har innført dokumentasjon- og journalføring av helsehjelp som blir gitt på treffstedene på bakgrunn av et rundskriv som kom i juni 2017.

- I juni 2017 ble det sendt ut et rundskriv(1-4/2017) fra Helse- og omsorgsdepartementet. Rundskrivet berører 2 punkter som får følger for treffstedene, disse er 1) kommunens ansvar for nødvendig helse- og omsorgstjenester, herunder lavterskeltilbud og 2) dokumentasjonsplikt-journalføring.
- Dette medfører at alle brukere som benytter de kommunale treffstedene og deltar i gruppetilbud eller mottar helsehjelp av individuell art blir dokumentert i journal. Men, det er fortsatt mulig å komme å være på treffstedene og benytte det som en sosial og trygg arena, men i det man mottar helsehjelp, så utløses dokumentasjonsplikten i henhold til helsepersonelloven. Alle som jobber ved de kommunale treffstedene er underlagt helsepersonelloven. Dette medfører at de som benytter treffstedene må oppgi personalia, herunder også personnummer. Et eksempel på helsehjelp kan være at en bruker i en individuell samtale med et helsepersonell på treffsted ber om, eller mottar råd og veiledning knyttet til sin psykiske helse.
- Alle "gamle" og nye brukere får tilbud om en individuell samtale, hvor hensikten er å ha fokus på samarbeid på treffstedene. Vi bruker et enkelt kartleggingsskjema, som har fokus på **brukers ressurser**, hva som er **målet med å gå på treffstedet** og **hvordan vi ved treffstedene kan støtte/veilede** for å nå målet. Denne samtalen brukes også til en forventningsavklaring. Denne samtalen er et tilbud, dvs frivillig. Flestparten av brukerne har gjennomført denne samtalen og vi har fått gode tilbakemeldinger på denne tilnærmingen.
- Vi har bestandig holdt kurs og hatt aktivitetsgrupper ved treffstedene. Vi har tydeliggjort denne profilen, da behovet i brukergruppen har endret seg over tid. Det har blitt etterspurt flere kurs, både fra brukerne og samarbeidspartnere.
 - Fagakademi - holdes 1 gang pr. måned.
 - Selvhevdelseskurs - Flere kurs hvert semester.
 - Angstmestring - etterspurt av brukere - starter i 2019
 - Hverdagsnære kurs - økonomi, enkel matlaging, nettverk, m.m
 - Dialogbaserte kurs

- *Aktivitetskurs*

Kurstilbudet tilpasses etterspørsel.

Hva som vil skje med de kommunale treffstedene? Det vi vet om fremtiden er følgende:

Det er i Rådmannens forslag til HØP(handlings- og økonomiplan) for 2019-22 foreslått at det ene av de totalt 3 kommunale lavterskel treffstedene legges ut på anbud til ideelle organisasjoner. Dette er en politisk villet retning, som rådmannen svarer på. Heimdal treffsteds lokaler skal rives i nær fremtid pga boligbygging, så dermed var dette treffstedet passende å foreslå en endring på. Vil samtidig poengtere at det ikke er politisk vedtatt at Heimdal treffsted skal ut på anbud til ideelle aktører, siden forslaget skal behandles politisk 20.12. Inntil da består det som et forslag. Øvrig er det også en retning mot å samarbeide/samhandle i økt grad med ideelle og frivillige aktører når det gjelder aktiviteter og nettverksskapende tiltak. Vi ønsker å åpne opp mer tilbudene mot almenheten, istedet for at det som i dag kan oppleves som et særtilbud for en spesiell gruppe mennesker.

7. Hørselshemmedes Landsforbund, Trondheim.

- Hvilke muligheter for rehabilitering/habilitering tilbys personer med hørselsrelaterte utfordringer i Trondheim kommune? Hvilke aldersgrupper gjelder tilbudene for?*
- Hvor stor stillingsprosent har hørselskontaktene i Trondheim kommune? Har hørselskontaktene audiologisk kompetanse?*

Tove Sivertsen (enhetsleder ved Ergoterapitjenesten) svarte:

Enhet for ergoterapitjeneste har 4 kommunale hørselskontakter, alle er ergoterapeuter og en er i tillegg utdannet audiograf.

I tillegg til ergoterapikompetansen (vurdering av aktivitetsevne i dagliglivets gjøremål og ulike metoder og tiltak for utvikle, gjenoppnå, forbedre den enkeltes mestring), har de spisset kompetanse på de mest vanlige hørselstekniske hjelpemidler som kan bedre muligheten for å mestre dagliglivet.

De har ikke hele stillingen viet til kun å jobbe med hørselsproblematikk, da brukere av tjenesten kan ha sammensatte funksjonsutfordringer som også har sin årsak i nedsatt bevegelsesevne, syn, kognisjon. De gir veiledning og opplæring til ergoterapeutkollegaer slik at alle kan dekke behov hos brukere de følger opp. Dette gir en bedre ressursutnyttelse totalt. Ergoterapeutene /hørselskontakter initierer til samarbeid med andre tjenester når bruker har behov for det (Få igang rehabiliteringsforløp).

Hørselskontaktene jobber i stor grad med voksne og eldre befolkningen, mest aldersrelatert hørselstap. Det er den største målgruppen med nedsatt hørsel som henvises tjenesten eller tar kontakt selv.

Helse- og velferdskontoret er samarbeidspartner og koordinerende enhet og skal bidra med å avdekke og initiere til rehabiliteringsforløp og samarbeid mellom tjenester om bruker har behov.

Hørselsnedsettelse, hørselstap hos barn/unge, unge voksne har gjerne et annet forløp og starter tidlig med oppfølging av barnet/familien både fra spesialisthelsetjenesten, kompetansesenter og et samarbeid mellom flere kommunale enheter som barne- og familietjenesten, ergoterapitjenesten, NAV hjelpemiddelsentral, barnehage, skole og etterhvert Helse- og velferdskontor, NAV - arbeid om videre behov inn mot arbeidsarena.

Vi kan alle bli bedre på innholdet i det vi bidrar med. Å leve med hørselstap og den psykososiale siden av dette kan være for lite vektlagt. I samarbeid mellom ergoterapitjenesten, Hørselshemmedes landsforbund, Ressurssenter for hørsel og syn, Nav hjelpemiddelsentralen, Høresentralen mfl. prøves det i disse dager ut en pilot lærings- og mestringkurs for seniorer med hørselstap. Det er lagt et løp for videreutvikling i samarbeid med deltakere og de nevnte samarbeidspartnere - med mål om å utvikle en modell som kan benyttes i andre kommuner.

Hørselskontaktene driver også åpne hørselsrådgivningsdager 3- 4 g i halvåret i Hornemansgården.

Alle som har et hab/rehab. behov uansett alder har jfr. lov og forskrift rett til en koordinator og samordning av tjenester, individuell plan. Trondheim kommunes koordinerende enheter i BFT og HVK jobber i samarbeid med mange av kommunens tjenester med å videreutvikle kompetanse på å kartlegge/vurdere rehabiliteringsbehov og implementere prosedyrene som er utviklet om koordinator, koordinerende enhet, ansvarsgruppe og individuell plan.

8. Hørselshemmedes Landsforbund, Trondheim v/Ragnhild Hauan

Tolk på offentlige arrangementer.

Trondheim kommune har siden 2015-2016 (?) bevilget 200 000 kr til tolking på offentlige arrangementer. Dette gjelder da både tegnspråk og skrivevolking. Dette er noe brukerorganisasjonene Trondheim Døveforening og HLF Trondheim (Hørselshemmedes Landsforbund) setter stor pris på. Vi er glad for at Trondheim kommune er en kommune som ser viktigheten av dette. Og så vidt vi vet- en av de få- om ikke den eneste kommunen som har bevilget penger til et slikt tiltak.

Trondheim Døveforening meldte inn en sak angående midlene til siste fellesmøte mellom KFU og brukerorganisasjonene, 3.april 2018. Nå ber vi om en evaluering av ordningen "tolk på offentlige arrangementer" (skulle visstnok evalueres etter en tid). Bevilget beløp - er med på å øke tilgjengeligheten i det offentlige rom for døve og hørselshemmede. Veldig mange av arrangementene er blitt tegnspråktolket, færre er blitt skrivevolket. Skrivevolking er vesentlig dyrere enn tegnspråk tolking. Og det har sammenheng med bruk av utstyr, som skjerm etc. Interesseorganisasjonene ser også behovet for å få flere arrangementer for barn og unge tolket. Vi ønsker å påpeke at arrangement som er både tegnspråk - og skrive tolket hjelper flere enn bare målgruppa. De aller fleste kan nyttegjøre seg skrivevolking. Dette er et svært inkluderende tilbud.

Interesseorganisasjonene har, sammen med "Ressurssenteret for hørsel og syn", samarbeidet for å finne arrangementer som er aktuelle for tolking. Vi synes vi har lyktes ganske godt med dette i forhold til de ressursene vi har til rådighet.

Det som er gledelig er at noen av arrangørene etter hvert har tatt kostnaden med tegnspråktolking selv. Dette gjør jo at vi kan bruke pengene på andre arrangementer- nye arrangementer.

Vi som interesseorganisasjoner ønsker å få flere arrangementer både tegnspråk- og skrivevolket. For å få til dette må støtten økes.

Som tidligere nevnt, så ønsker vi en evaluering av ordningen.

Terje Woldseth (Helse- og velferdskontor Lerkendal) svarte:

Trondheim kommune har siden 2015 bevilget årlig kr. 200.000,- til tolking på offentlige arrangementer. Både tegnspråktolk og skrivevolk. Budsjett og organisering er lagt til HVK Lerkendal / Ressurssenter for hørsel og syn. Dette er et nytt område som trolig ingen andre kommuner i Norge utenom Trondheim har satt i system. Flere kommuner har tatt kontakt for å lære av Trondheim på dette. Det er et spennende utviklingsarbeid hvor brukermedvirkning er helt avgjørende for resultatet. Det er også viktig å ha et godt samarbeid med NAV-tolketjenesten.

Ut fra et nært samarbeid i 2015 med hhv. Trondheim døveforening(tdf) og Hørselshemmedes Landsforbund (HLF) ble det tidlig enighet om å prioriterer noen av årets faste offentlige arrangementer med tegnspråktolk og skrivevolk. Her kan nevnes følgende: 8 mars, 1 mai, 17 mai, juba-juba festivalen, jentebølgen, Olavsfestdagene og julegrantenninga.

I tillegg er det etablert en arbeidsgruppe som planlegger hvilke andre arrangementer som skal tolkes ut fra bl.a kulturkalender, Trondheim evt. m.fl. Arbeidsgruppa møtes hver andre/tredje måned for å avgjøre

hvilke arrangementer som skal tolkes. Alle har et gjensidig ansvar for å komme fram med ideer. Her deltar tdf og HLF samt Ressurssenter for hørsel og syn i Trondheim kommune. Aktuelle arrangementer kan være: Foredrag på Litteraturhuset eller en annen plass, Byvandring, Markering av historiske hendelser, Åpning av utstillinger, Jubileumsmarkeringer, VG-lista topp 20 mv.

De faste arrangementene som tolkes arrangeres årlig. Vi har derfor ut fra intensjonen om universell utforming prøvd å påvirke disse arrangørene til å ta kostnadene selv for tilrettelegging av tegnspråktolk og skrivetolk. Dette har nå ført til at alle tolke-kostnader ved arrangement på 17 mai og arrangementer på Olavsfestdagene nå dekkes av arrangør.

Det har vært en klar økning på tolkeoppdrag på offentlige arrangementer fra 2015 og til nå. I 2015 ble i alt 8 arrangementer tolket, i 2016 -12 arrangementer, i 2017-17 arrangementer og til nå i 2018-21 ulike arrangementer.

Det som har vært en utfordring i år er at torget er stengt. Ulike arrangement har vært flyttet og dessverre har det vært vanskelig å få plass til storskjerm (skrivetolking) på noen av arrangementene. Det vil igjen bedres når toget igjen blir åpnet.

Vi opplever at døve og hørselshemmede har stor nytte av at arrangementer blir tolket. Tilgjengeligheten og deltagelse er viktig for døve og hørselshemmede. Vi opplever også at hørende publikum setter pris på å kunne lese tekst på storskjerm for å sikre at det som blir sagt blir oppfattet godt.

Det er på tide med en evaluering av ordningen Tolk på offentlig arrangementer og støtter henvendelsen fra HLF på dette. Vi foreslår at evalueringen gjennomføres våren 2019. Dette i samarbeid med brukerorganisasjonene, NAV tolketjeneste og Trondheim kommune. Her må man se på organisering, samarbeide med ulike instanser, markedsføring, kvalitet på tolkearbeidet, vurdering av kostander og økonomi. mv.

9. Trondheim Døveforening v/politisk utvalg **Arbeidsmarkedstiltak for tegnspråklige i Trondheim.**

Bakgrunn: Etter flere signaler fra både instanser og privatpersoner om manglende tegnspråklig arbeidsmarkedstilbud for hørselshemmede i Trondheim og Sør-Trøndelag, sendte Trondheim Døveforening i mars 2017 et felles brev med tittel «Behov for arbeids- markedsbedrift for tegnspråklige i Trondheim» til NAV Sør-Trøndelag (nå Trøndelag) og politikere i Trondheim kommune, der vi uttrykte et prekært behov for at det ble opprettet en arbeidsmarkedsbedrift for tegnspråklige i Trondheim. (Brevet er også vedlagt denne mail).

Behovsgruppen er i hovedsak hørselshemmede og tegnspråklige som gjennom flere år via NAV arbeid ikke har lyktes å komme i arbeid, men består også bl.a. av hørselshemmede som mot sin vilje har fått innvilget uføretrygd, men som egentlig ønsker og har behov for arbeid. Mange har etter hvert fått til dels store utfordringer og / eller tunge livssituasjoner, og har behov for arbeidspraksis/arbeidsplass i et tegnspråklig miljø slik vi tidligere har beskrevet.

Som støttespillere for å løfte behovet politisk og i NAV er lokale psykiatri- og ressursentre, NAV Lerkendal, NAV HMS Trondheim og andre både kommunale og private aktører som jobber tegnspråklig og/eller med tegnspråklige.

I mai 2017 fattet bystyret følgende vedtak:

“Bystyret viser til dialogen som rådmannen har hatt med NAV Sør-Trøndelag vedrørende status på arbeidet med døve og døvblinde. Bystyret ser positivt på dialogen og planlagt møte mellom NAV, døveforeningen,

hjelpemiddelsentralen og NAVs spesialenheter for å se på videre utvikling av arbeidsmarkedstiltak til gruppen døve og døvblinde.

Delprosjektet som NAV-kontorene har deltatt i med sikte på å utvikle bedre metoder for arbeidsrettet oppfølging av brukere med tegnspråk som førstespråk, er et viktig ledd i dette arbeidet. Bystyret understreker at det er viktig at dette arbeidet videreføres.

Bystyret mener videre at innhenting av erfaringer fra arbeidsmarkedsbedrifter som spesifikt er rettet mot gruppen døve/hørselshemmede og døvblinde vil være av stor betydning. Bystyret ber rådmannen komme tilbake med en sak om hvordan vi kan legge arbeidstiltak inn i ordinær drift tilpasset denne målgruppen.”

Hvordan går det med dette prosjektet? Og får vi bli med videre i prosjektets utvikling?

(PS: Trondheim døveforening har levert et omfattende brev hvor de redegjør for bakgrunn for spørsmålet. Teksten over er et utdrag fra dette. Rådmannen har fått oversendt hele brevet)

Asbjørn Strømme (rådmannens fagstab) svarte:

Den 29.11.17 var det et møte med Døveforeningen ved leder Jan Atle Fjelldalselv, Nora Sletteng, Tore Solem og Solveig Fremstad, NAV Sør-Trøndelag stilte med May-Liz Flatholm, direktør for Signo Conrad Svendsen senter i Oslo Anne-Mette Øvrum, daglig leder ved ved Signo Rycon AS i Oslo Svein Garden, veileder i attføringsavdelingen Sign Rycon AS Leif Foss, seksjonsleder ved Signo Midt-Norge Monica Steen Røstad og fra rådmannens fagstab Ingvild Hegstad og Asbjørn Strømme. I dette møtet ble det poengtert at man ønsket arbeidstiltak/arbeidsplasser med tegnspråklig miljø. Vi fikk høre om hvordan man hadde jobbet med dette i Signo.

Den 09.01.18 var det et møte mellom NAVs May-Liz Flatholm og Bjørnar Hafstad, rådmannens fagstabs Ingvild Heggstad og Asbjørn Strømme. Temaet der var hvordan vi kan koble på eksempelvis Prima, hvordan kommunen kan stille med arbeidsplasser for gruppen og hvilke aktivitetstilbud vi eventuelt kan framstille kommunalt for gruppen. Vaskeriet ble nevnt som et godt tiltak som både ga arbeidsplasser, aktivitetstilbud og VTA-plass for gruppen.

Så har det vært noen måneder hvor det har gått med en del tid til NAVs omorganisering i forbindelse med sammenslåing av NAV Heimdal og NAV Lerkendal.

Den 11.oktober tok NAV initiativ til et møte med oss i fagstab. NAV har jobbet med saken i høst og konkret er følgende kommet ut av dette: Det blir etablert 5 fulltids VTA-plasser for tegnspråklige i regi av Prima AS. Av dette kan det bli 7-8 arbeidsplasser etter hvert. Man ser på dette som en start som kan gi positive ringvirkninger for tilbud til denne gruppen.

Den 19 oktober sendte NAV ut følgende orientering:

Til Trondheim Døveforening

Beklager at det har gått en stund siden sist vi hadde kontakt. Det har vært forhold internt i NAV som gjør at vi har trengt litt tid. Internt er vi nå veldig motivert for å gå videre med prosessen, og har stor tro på at rammebetingelsene nå skal bli gode. Nå har vi de faste tegnspråklige veilederne på NAV Lerkendal tilbake etter fødselspermisjon. NAV Lerkendal er også ferdig med sammenslåing med NAV Heimdal, og veilederne er plassert med avdelingsleder som skal ha dette ansvaret fremover. Selv vet jeg nå at jeg skal fortsette med dette arbeidet etter omstilling og omorganiseringer i NAV Trøndelag knyttet til regionaliseringsreformen.

Nyopprettede arbeidsplasser for personer som mottar uføretrygd

Vi har nå gleden av å meddele at det vil bli innvilget nye plasser til varig tilrettelagt arbeid (vta) i Trondheim – øremerket tegnspråklige hørselshemmede. NAV gir en arbeidsmarkedsbedrift, Prima AS, avtale om finansiering av fem øremerkede plasser. Dette vil gi minimum fem mennesker arbeid. Innenfor rammen av vta er det store muligheter for tilrettelegging av arbeidsoppgaver og arbeidstid, men det er vanlig å jobbe minimum 50% arbeidsuke etter ferdig prøvetid på 6 måneder. Litt avhengig av riktig stillingsprosent for de aktuelle, kan dette gi 7-8 arbeidsplasser etter hvert.

Samarbeid

Vi ønsker å takke for tidligere møtepunkt og innspill fra Døveforeningen. Det er utfordrende for oss å møte alle ønskene som fremmes, men vi håper å samarbeide med Døveforeningen fremover nå på en måte som utvikler oss alle i å få mest ut av de ressursene som er tilgjengelig.

Utlysning av stilling

Det første som vil skje er at det skal lyses ut en egen arbeidsleder/veileder på Prima. Vi ønsker sammen med Prima å invitere dere til å bistå i denne prosessen:

1) Prima vil sende dere et råutkast til utlysningstekst. Vi inviterer Trondheim Døveforening til å komme med innspill til utlysningsteksten. Prima ønsker å ansette en person som kan gjøre denne jobben til beste for alle involverte parter. Prima vil ha arbeidsgiveransvaret, og beslutter både utlysningstekst og ansettelse, men vi er enig i at det er viktig for oss å få innspill fra Døveforeningen. Det er godt mulig at den riktige personen har tegnspråk som første språk.

2) Prima ønsker innspill på hvilke kanaler stillingen bør deles i for å nå aktuelle søkere som kan være tegnspråklige. Dere har hatt ute en undersøkelse om personer som kunne tenke seg å jobbe i tegnspråklig virksomhet. Vi vet ikke, men kanskje den samme kanalen kan brukes til å spre den endelige stillingsannonseren når den er klar?

Møte

NAV og Prima ønsker å invitere til et møte i forbindelse med ansettelsen for å ha dialog om forhold Døveforeningen, NAV og Prima mener er viktig i dette arbeidet. Vi ber dere sette av 23/11. Møtelokaler: Prima, Idrettsveien 2, Heimdal. Invitasjon med agenda kommer seinere.

Videre ønsker vi å opprette en gruppe som kan komme sammen med jevne mellomrom for å utveksle erfaringer og utvikle det videre arbeidstilbudet for tegnspråklige i Trondheim. Der ønsker vi deltakelse fra Døveforeningen. På ønskelisten står også deltakelse fra Trondheim kommune ved Ressurssenter for hørsel og syn, NAV Lerkendal, NAV Hjelpemiddelsentral og tiltaksleverandører. Kanskje vil vi utvide dette eller tenke andre inn etter tema som tas opp. Vi ønsker å kunne tenke kreativt om muligheter fremover. Det er alltid sånn at det offentlige må forholde seg til tildelte rammer og gjennom det har begrensninger. Men, - vi ønsker likevel å utfordre dagens tilbud gjennom å komme flere sammen og tenke kreativt. Dette kommer vi tilbake til.

Hva er varig tilrettelagt arbeid (vta)?

- Varig tilrettelagt arbeid kan være aktuelt for deg som har, eller i nær framtid forventer å få innvilget uføretrygd og trenger spesiell tilrettelegging og oppfølging på/i regi av en skjermet virksomhet. Som deltaker i varig tilrettelagt arbeid er du arbeidstaker i henhold til arbeidsmiljøloven, og du skal ha en arbeidskontrakt.
- Arbeidet skal bidra til å utvikle ressursene dine gjennom tilrettelagt arbeid, og til å kvalifisere deg til vanlig jobb.
- Du kan også få permisjon fra skjermet virksomhet for å prøve deg på en vanlig arbeidsplass (hospitering). Formålet med hospitering er å legge til rette for en overgang fra skjermet til ordinær virksomhet. Du kan få permisjon for inntil seks måneder for å hospitere.

- *Tiltaket er ikke tidsbegrenset. NAV skal likevel vurdere jevnlig om det kan være aktuelt med andre arbeidsrettede tiltak, utdanning eller ordinært arbeid.*
- *Den ansatte får uføretrygd etter folketrygdloven, og i tillegg til dette bonuslønn fra arbeidsgiver.*

Hvorfor Prima?

Vi er oppmerksom på at noen i Døvemiljøet har erfaringer fra Prima tilbake i tid. Vi er også klar over at ikke alle erfaringer er gode. Både NAV og Prima har behov for å orientere om at Prima og alle arbeidsmarkedsbedrifter har hatt en veldig stor utvikling de seinere årene. Da ASVO ble etablert i forbindelse med HVPU-reformen var tilbudet rettet mot personer med en utviklingshemming. Siden har det blitt en dreining mot å omfatte alle som står utenfor arbeidslivet av helsemessige årsaker, dette kan f.eks skyldes en skade, sansetap, utviklingshemming mm.

Prima AS er en stor samarbeidspartner for NAV i Trondheim. I tillegg til at de har gode muligheter internt i egne avdelinger eier Prima-konsernet også Escala som leverer et høyt antall tiltaksplasser for NAV, og gir mulighet for tilgang til flere lokasjoner for samtaler / møter, samt bred kompetanse og erfaring. Vi har stor tro på at dette fagmiljøet totalt sett vil dra nytte av hverandre og utvikle hverandre med tanke på det totale tiltakstilbudet for tegnspråklige arbeidssøkere i Trondheim.

I tillegg ønsker vi at andre leverandører opprettholder sine tilbud. Vi får tilbakemelding om at ikke alle nødvendigvis ønsker å være i det samme miljøet. Ved ledige vta-plasser vil søker bli orientert om alternativene.

*Vi ser frem til videre samarbeid for bedre arbeidsmuligheter for tegnspråklige i Trondheim.
På vegne av NAV Trøndelag*

Møtet ble hevet kl. 21.00

Marte Løvik
Leder

Ole Kristian Lundereng
sekretær